

Све што се дешава у Авганистану и земљама са којима се он граничи треба да се разматра кроз призму америчког геополитичког пројекта „Велики Блиски Исток“. Дешавања у Авганистану - то је, у суштини, цела скупина пројеката који имају своју предисторију и своје законе оживљавања, које је поставила још „Велика игра“, стара више од 100 година, а која је између 1990. и 2000. године добила нову динамику.

Једну од најопаснијих тенденција развоја догађаја у Авганистану представља јако продубљивање међуетничких противречности и све уочљивија претња растурања земље.

Пројекат „Великог Блиског Истока“ предвиђа оснивање „Великог Паштунистана“. То је план који подржава део паштунске елите. Све већа „паштунизација“ државних структура коју је иницирало окружење Хамида Карзаја већ је изазвала негативну реакцију непаштунског дела становништва, што се најјаче осетило на парламентарним изборима 2010. године, када су паштуни претрпели скандалозан фијаско, уступајући већину у парламенту другим етничким групама. Даља паштунизација авганистанске власти способна је да доведе само до компликовања конфигурације конфликта.

Заслужује пажњу и реанимација питања „Диранове линије“. Спремност администрације Хамида Карзаја да потврди признање „Диранове линије“ као званичне авганистанско-пакистанске границе изазива негативну реакцију националистичких паштунских кругова и позитивну непаштунских елита. Суштина је у томе да одбијање од полагања права на Зону племена и друге спорне територије искључује из потенцијалног авганистанског паштунског електората паштунску иреденту, која се налази источније од «Durandline». Категорично неприхватање од стране непаштунске елите процеса преговора са талибанима, са своје стране, засновано је на немању жеље да се у политички процес укључи онај део паштунских лидера који је данас на страни „талибана“. Све то поново сведочи о измењеној од 1980-тих година етнополитичкој структури авганистанског друштва и о јаком расту улоге непаштуна у авганистанском политичком процесу. При том ће сви покушаји владе Хамида Карзаја да води преговоре бити осуђени на неуспех, све док се у процес не укључе непаштунски лидери и све док не буду узети у обзир захтеви непаштунског дела становништва.

Уз пројекат „Велики Паштунистан“ постоји и пројекат „Независни Белуцистан“, чији је

задатак да уједини у квази-државу белуџистанце Авганистана, Пакистана и Ирана. Практично први пут у историји Авганистана, поготово ако се рачуна само новије време, авганистански белуџистанци почињу да се јављају као самостална политичка снага. Међу тим, пројекат „Независни Белуџистан“ је, рекло би се, најпре настао да би у Пакистану и Ирану изазвао хаос.

У иранској провинцији Систан и Белуџистан заједно живи око милион белуџистанаца; провинција није посебно развијена, највећи део њене територије представљају пустиње и полупустиње, а највећи део становништва се бави сточарством и земљорадњом. Белуџистанско питање у Ирану као такво не постоји, без обзира на активан рад антииранских снага на дестабилизацији ситуације у деловима земље у којима живе белуџистанци. Основни посао у вези са тим праве исламистичке организације „Моџахедин-е Халк“ и „Федејан-е Халк“, које су себе раније проглашавале за левичарске, чак за марксистичке („Федејан-е Халк“). Данас обе организације мирно могу да се сврстају у екстремистичке и терористичке, обе су у контакту са ЦИА и ирачком тајном службом „Мухабарат“.

Идеје национализма и сепаратизма су најпроширеније у Источном (пакистанском) Белуџистану, у коме живи око 4 милиона Белуџистанаца. Белуџистанске друштвено-политичке организације су у иностранству углавном основане од стране емиграната из Пакистана, и управо они покушавају да испровоцирају инциденте у иранском Белуџистану. У Авганистану има много мање Белуџистанаца, што не умањује актуелност њиховог питања.

Федерализација Авганистана је још од стране руководства СССР разматрана као варијанта којом би се, после одласка совјетске армије, могли у земљи регулисати међуетнички проблеми и стабилизovati ситуација. Конкретно, проучавана је могућност за стварање таџикистанске аутономије. Одбијање такве могућности је, све у свему, било узроковано разбацаношћу етничких група и очигледном непрактичношћу поступања по етничким критеријумима.

Две најважније карике у плановима за поделу Авганистана су Паштунистан и Авганистански Туркменистан (на северу). Истовремено су на југу земље сконцентрисане значајне масе непаштунског становништва, има више таџикистанских и шиитско-хазарских енклава. Постоји и проблем паштуна из дарија-говорног подручја. На северу земље су велике енклаве пресељених паштуна. Уопште, последњих деценија тема аутономизације Авганистана по етничким особинама се сваки пут, када паштуни као етнос који формира државу почиње да губи монопол на управљање земљом,

актуелизује.

За период 2011. – 2014. год. се планира извођење страних војних групација из земље и предаја одговорности за одржавање безбедности авганистанској народној армији и полицији. Међутим, смањење интензивности борбених дејстава, а тим пре њихов потпуни прекид, још се и не назиру.

Основне тенденције развоја ситуације у Авганистану до лета ове године су следеће:

- активирање антивладиних снага и покрета отпора против страног војног присуства;
- тенденција смањења војног присуства ISAF и Operation Enduring Freedom;
- мањак авганистанских националних снага за безбедност;
- немогућност успостављања регионално-етноплеменског биланса у авганистанској политичкој елити у краткој и средњорочној перспективи; нагли раст међуетничких противречности и етнорегионалног сепаратизма;
- „реинкарнација“ исламистичког покрета Узбекистана и његово активирање у северним провинцијама (Тахар, Кундуз, Бадахшан, делимично – Баглан, Саманган, Багтиз, Фариаб);
- компликовање авганистанско-пакистанских односа, посебно у питањима граница, што повлачи за собом повезивање авганистанског конфликта са ситуацијом у Северо-западној пограничној провинцији, у провинцијама Вазиристан и Јужни Вазиристан;

- активирање белуцистанских сепаратистичких организација на југу Авганистана.

Како се догађаји могу даље развијати?

Ако се узме у обзир да су упади САД у Авганистан (2001. год.) и Ирак (2003. године) представљали етапе реализације пројекта „Велики Блиски Исток“, онда догађаји „арапског пролећа“ изгледају као реструктуризација западног дела тог великог региона. После поделе Либије основни напори иницијатора пројекта ће бити пренети на сиријско-ирански правац што ће дотаћи, осим Сирије и Ирана, Сауди-Арабију, Јемен, Бахреин, а можда и Оман, Турску. План оснивања независног Курдистана, покренут од стране Вашингтона, ће да уздрма целу Предњу Азију. Неће потрајати још много времена до преношења процеса „арапског пролећа“ у Средњи Исток и Централну Азију.

Оснивање независног Белуцистана са деловима Ирана, Авганистана и Пакистана је врло важна компонента америчких стратешких планова. Одвајање Паштунистана – формално или стварно – у многоме је условљено чињеницом да САД и НАТО једноставно недостаје снага за свеобухватно директно присуство на југу Авганистана. Вероватно је да ће тамо остати основне базе – Шинданд, Баграм (који врши контролу политичке власти у Кабулу), Кандахар, а могући су и уговорни односи западне команде са делом паштунске елите, и све то заједно ће подржавати толики конфликт, да се њиме може управљати.

А најважније – главне снаге САД и НАТО ће бити померене на север Авганистана и у земље Централне Азије. Није искључено ни уједињење Авганистана, Таџикистана и Киргизије као зоне тоталног конфликта... Слабо обезбеђење државних граница између Авганистана и Таџикистана и Таџикистана и Киргизије само им иде на руку. Ти процеси ће обавезно да утичу на Узбекистан и (можда – у мањој мери) на Казахстан, што ће, опет – у конфликт да повуче Русију.

Пројекат прекрајања државних граница великог броја држава, познат под називом „Велики блиски Исток“ ће постати стварност.

(Фонд стратешке културе)